

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ

УКРАЇНА

(19) **UA**

(11) **78894**

(13) **U**

(51) МПК

C30B 29/28 (2006.01)

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

(21) Номер заявки: **u 2012 08753**

(22) Дата подання заявки: **16.07.2012**

(24) Дата, з якої є чинними
права на корисну
модель: **10.04.2013**

(46) Публікація відомостей
про видачу патенту: **10.04.2013, Бюл.№ 7**

(72) Винахідник(и):

Шапошніков Олександр Миколайович
(UA),

Прокопов Анатолій Романович (UA),
Бержанський Володимир Наумович (UA),
Каравайников Андрій Вікторович (UA)

(73) Власник(и):

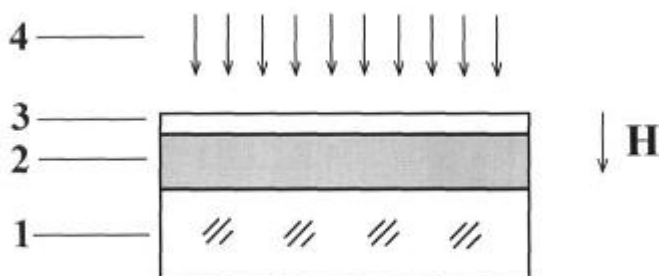
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.І. ВЕРНАДСЬКОГО,
проспект Академіка Вернадського, 4, м.
Сімферополь, АР Крим, 95007 (UA)

(54) НАНОСТРУКТУРА

(57) Реферат:

Наноструктура містить підкладку, нижній шар магнітооптичного матеріалу виконаний з матеріалу складу $\text{Bi}_x\text{R}_{3-x}\text{Fe}_{5-y}\text{M}_y\text{O}_{12}$ і верхній наночар складу $\text{Bi}_x\text{R}_{3-x}\text{Fe}_{5-y}\text{M}_y\text{O}_{12}$. Нижній шар додатково містить елементи R-Y, Gd, M-Ga.

Наноструктура

Фіг. 1

UA 78894 U

Корисна модель належить до галузі нанофотоніки та спінтроніки і може бути використана для керування когерентними потоками світла в оптоелектронних і магнітофотонних приладах, системах зберігання і передавання інформації.

Як найближчий аналог вибрано наноструктуру (патент UA за заявкою № а 201209031 з пріоритетом від 19.07.2010), що включає $3 \leq N \leq 10$ пар періодично напилених один на одного магнітних і немагнітних шарів, причому магнітні шари M_1 і M_2 мають різні склади. Шар M_1 виконаний з матеріалу складу $Bi_xR_{3-x}Fe_{5-y}M_yO_{12}$, де R - щонайменше один рідкісноземельний елемент, вибраний з групи Tb, Dy, Sm, Eu, Tm, Yb, Lu та в комбінації з Tb з Pr, Yb з Nd, M - Al, значення x змінюється в межах 0,5-2 ат./форм. од., значення y змінюється в межах 0,5-1,3 ат./форм. од., а шар M_2 виконаний з матеріалу складу $Bi_zK_{3-z}Fe_5O_{12}$, де K - Y, Lu, значення z змінюється в межах від 0,5 до 1,0 ат./форм. од. Шар складу M_1 має температуру компенсації T_{comp} магнітного моменту, а шар складу M_2 не має температури компенсації магнітного моменту. Такий магнітофотонний кристал дозволяє керувати його властивостями за допомогою додаткового параметра, а саме - температури. При нагріванні структури до температури, яка перевищує T_{comp} шару M_1 відбувається зміна знака фарадеївського обертання Θ_{FM1} шару M_1 на протилежний. При цьому значення Θ_F у структурі зростає і стає рівним сумі $\Theta_{F1,2}$ усіх магнітних шарів.

Недоліком такої наноструктури є необхідність здійснювати її нагрівання для керування властивостями.

В основу корисної моделі поставлена задача вдосконалити наноструктуру за рахунок внесення конструктивних особливостей для забезпечення можливості керування її властивостями.

Поставлена задача вирішується тим, що наноструктура, яка містить підкладку, шари з двох магнітооптичних матеріалів, нижній з яких виконаний з матеріалу складу $Bi_xR_{3-x}Fe_{5-y}M_yO_{12}$, де R - щонайменше один рідкісноземельний елемент, вибраний з групи Tb, Dy, Sm, Eu, Tm, Yb, Lu та в комбінації з Tb з Pr, Yb з Nd, M - Al, значення x змінюються в межах 0,5-2 ат./форм. од., і верхній наночастиці складу $Bi_xR_{3-x}Fe_5O_{12}$, згідно з корисною моделлю, нижній шар виконаний товщиною від 8 до 10 нм і додатково містить елементи R - Y, Gd, M - Ga, причому значення y змінюються в межах 1,0-2,0 ат./форм. од., а верхній наночастиці виконаний товщиною від 1 до 5 нм.

Така магнітооптична наноструктура, завдяки наявності наночастиці товщиною від 1 до 5 нм, що не має температури компенсації магнітного моменту, дозволяє більш ефективно, ніж найближчий аналог, керувати властивостями прохідного через неї світла.

На (фіг. 1) схематично зображено наноструктуру. На підкладку немагнітного гранату 1 нанесено плівку 2 складу $Bi_xR_{3-x}Fe_{5-y}M_yO_{12}$, у якій значення x змінюються в межах 0,5-2 ат./форм. од., значення y змінюються в межах 1,0-2,0 ат./форм. од. На неї нанесено ультратонку від 1 до 5 нм плівку ферит-гранату 3 складу $Bi_xR_{3-x}Fe_5O_{12}$. Плівка 2 зі значеннями y, що змінюються в межах 1,0-2,0 ат./форм. од., має температуру компенсації магнітного моменту T_{comp} , вищу від кімнатної, має одноісну магнітну анізотропію і так звану "ліву" магнітооптичну петлю гістерезису (ПГ), тобто додатний знак кута фарадеївського обертання за рахунок того, що в тетраедричній підґратці ферит-гранату такого складу частини іонів Fe^{3+} заміщені діамантними іонами металу M^{3+} у кількості $y=1,0-2,0$ ат./форм. од. (ПГ - залежність кута фарадеївського обертання від поля намагнічування). Плівка 3 не має температури компенсації магнітного моменту, має анізотропію в площині і так звану "праву" магнітооптичну ПГ, тобто від'ємний знак кута фарадеївського обертання за рахунок того, що в залізній підґратці відсутні заміщення іонів Fe^{3+} .

Наноструктура діє так. При поданні магнітного поля H на наноструктуру нормально до її поверхні і падінні на неї світлового пучка 4 також нормально до її поверхні за рахунок ефектів обмінної взаємодії між шарами структури відбувається зміна знака кута фарадеївського обертання всієї структури на протилежний у порівнянні зі знаком фарадеївського обертання нижнього шару, причому це відбувається без нагрівання структури до температури компенсації магнітного моменту нижнього шару.

Приклад.

Приклади складів нижнього шару з температурою компенсації T_{comp} магнітного моменту вищою від кімнатної:

$Bi_{1,5}Gd_{1,0}Lu_{0,5}Fe_{3,7}Ga_{1,3}O_{12}$; $T_{comp}=28^\circ C$;
 $Bi_{1,5}Y_{0,5}Gd_{0,5}Lu_{0,5}Fe_{3,7}Ga_{1,3}O_{12}$; $T_{comp}=29^\circ C$.

Приклад конкретного виконання наноструктури.

На підкладку немагнітного гранату 1 нанесено плівку 2 ферит-гранату, що містить Bi, наприклад, складу $Bi_{1,5}Gd_{1,0}Lu_{0,5}Fe_{3,7}Ga_{1,3}O_{12}$, на неї нанесено ультратонку від 1 до 5 нм плівку 3 ферит-гранату, що містить Bi, наприклад, складу $Bi_{2,8}Y_{0,2}Fe_5O_{12}$. Плівка 2 має температуру

компенсації магнітного моменту, вищу від кімнатної, має одновісну магнітну анізотропію і так звану "ліву" магнітооптичну петлю гістерезису (ПГ), тобто додатний знак кута фарадеївського обертання при кімнатній температурі і нижче (фіг. 2). Ультратонка від 1 до 5 нм плівка 3 ферит-гранату, що містить Bi, не має температури компенсації магнітного моменту, має анізотропію в площині і так звану "праву" магнітооптичну ПГ, тобто від'ємний знак кута фарадеївського обертання. При поданні магнітного поля на наноструктуру магнітооптичні ПГ наноструктури з товщиною верхньої плівки більше ніж 1 нм стають "правими" і набувають вигляд, характерний для верхньої плівки (фіг. 3), тобто відбувається інверсія знака кута фарадеївського обертання. На фіг. 3 наведено магнітооптичні ПГ наноструктури з нижньою плівкою 2 товщиною $h=8,2$ нм і верхньою плівкою 3 товщиною 1,5 нм (а) і 2,9 нм (б) ("праві" ПГ). Як видно з форм магнітооптичних ПГ (фіг. 3), двошарова наноструктура має такий самий тип магнітної анізотропії, як у нижнього шару, а знак фарадеївського обертання такий самий, як у верхнього шару. При товщині верхньої плівки 3 $h=0,5$ нм інверсії знака кута фарадеївського обертання не відбувається, однак спостерігається зменшення його абсолютної величини. На фіг. 4 наведено магнітооптичну ПГ наноструктури з нижньою плівкою 2 товщиною $h=8,2$ нм і верхньою плівкою 3 товщиною 0,5 нм ("ліва" ПГ при кімнатній температурі).

Наноструктуру можна виготовити, наприклад, таким чином.

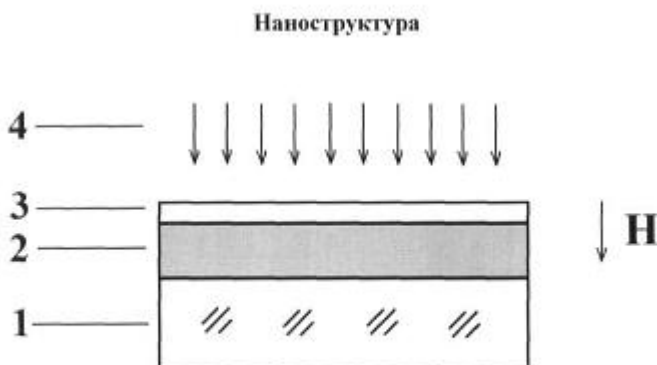
На підкладку гадоліній-галієвого гранату $Gd_3Ga_5O_{12}$ методом реактивного іонно-променевого розпилення мішені в аргано-кисневій суміші наноситься плівка складу, наприклад, $Bi_{1,5}Gd_{1,0}Lu_{0,5}Fe_{3,7}Ga_{1,3}O_{12}$ товщиною від 8 до 10 нм. Потім плівка кристалізується на повітрі при атмосферному тиску при температурі 650 °С. Плівки такого складу характеризуються наявністю температури компенсації магнітного моменту вищої від кімнатної, при кімнатній температурі і нижче вони мають характерні "ліві" магнітооптичні ПГ і додатний знак кута фарадеївського обертання.

Потім, на кристалізовану нижню плівку тим же самим методом реактивного іонно-променевого розпилення мішені в аргано-кисневій суміші наноситься верхня плівка 3 складу, наприклад, $Bi_{2,8}Y_{0,2}Fe_5O_{12}$ товщиною від 1 до 5 нм і кристалізується при тих самих умовах. Плівки такого складу характеризуються відсутністю температури компенсації магнітного моменту, "правими" магнітооптичними ПГ і від'ємним знаком кута фарадеївського обертання.

Отримана наноструктура забезпечує можливість керування її властивостями за допомогою конструктивного виконання структури.

ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ

Наноструктура, що містить підкладку, шари з двох магнітооптичних матеріалів, нижній з яких виконаний з матеріалу складу $Bi_xR_{3-x}Fe_{5-y}M_yO_{12}$, де R - щонайменше один рідкісноземельний елемент, вибраний з групи Tb, Dy, Sm, Eu, Tm, Yb, Lu та в комбінації з Tb з Pr, Yb з Nd, M - Al, значення x змінюються в межах 0,5-2 ат./форм. од., і верхній шар складу $Bi_xR_{3-x}Fe_5O_{12}$, яка відрізняється тим, що нижній шар виконаний товщиною від 8 до 10 нм і додатково містить елементи R-Y, Gd, M-Ga, причому значення у змінюються в межах 1,0-2,0 ат./форм. од., а верхній шар виконаний товщиною від 1 до 5 нм.

Фіг. 1

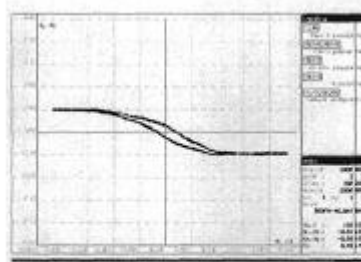
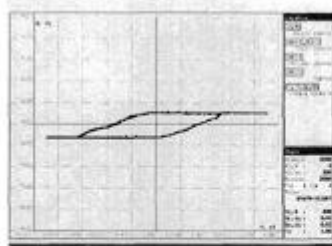
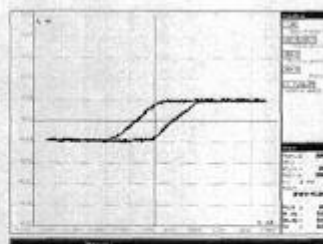

Fig. 2

a

b

Fig. 3

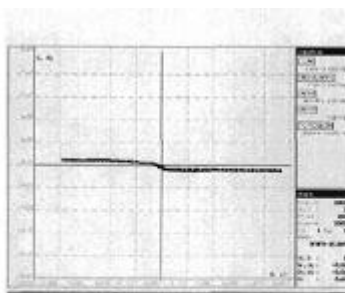

Fig. 4

Комп'ютерна верстка А. Крулевський

Державна служба інтелектуальної власності України, вул. Урицького, 45, м. Київ, МСП, 03680, Україна

ДП "Український інститут промислової власності", вул. Глазунова, 1, м. Київ – 42, 01601